

گزیده مقاله‌شناسی توصیفی پاییز ۱۳۸۵

به کوشش: فاطمه زمانی و مینا ذاکر شهرک

جام جم، شماره ۱۸۳۵ (مهر ۱۳۸۵)
پندواندرز بس است، ادبیات کودک و نوجوان،
گفت و گو با احمد اکبرپور

گفتگو

به اعتقاد احمد اکبرپور، در حال حاضر ادبیات در کشور ما مظلوم است و شرایط دشواری را می‌گذراند، اما وضعیت ادبیات کودک به مراتب بدتر است؛ زیرا حتی قشر فرهیخته و اهل قلم نیز این حیطة را جدی نگرفته‌اند. جدی نگرفتن ادبیات کودک و نوجوان، دقیقاً مثل این است که بدون داشتن تیم فوتبال نوجوان و جوان، انتظار داشتن تیم ملی قدرتمندی داشته باشیم. اگر در کشوری وضعیت آموزش برای این رده‌ها مهیا نباشد، چگونه می‌توان به پیشرفت ادبیات امیدوار بود؟ به محض این که صحبت از ادبیات کودک و نوجوان می‌شود، ناخودآگاه یک ذهنیت آموزشی، تربیتی و تعلیمی در مخاطب ایجاد می‌شود. همه می‌پرسند که اگر بچه این کتاب را بخواند، چه چیزی عایدش می‌شود؟ مناسبانه ما اصلاً به این موضوع فکر نمی‌کنیم که با قرار دادن کودک در هجوم بی‌امان اطلاعات و مطالب آموزشی، ذهن او را از فضای کودکی و خردسالی خارج می‌کنیم. این مسئله به ذهنیت سوء استفاده‌گری برمی‌گردد که بزرگسال از کودک و نوجوان دارد.

از دید این نویسنده، مهم این است که نویسنده در روایت درست روبه‌روی کودک قرار بگیرد، نه بالای سر او. به جای نصیحت و آموزش، فکر کنید می‌خواهید قاعده یک بازی را شکل دهید و با او وارد بازی شوید. درست

مثل این است که روبه‌روی کودک نشسته‌اید و می‌خواهید کودکانه با او بازی کنید. لازم نیست با داستان، کسی را نجات دهیم. کافی است که لبخندی بر لب کودک نشانیم و زندگی روزانه‌اش را با لذت ببریم.

جام جم، شماره ۱۸۴۲ (مهر ۱۳۸۵)
کتاب‌های مصور
سی‌زو تاشیما
مترجم: معین مهدوی

گفتگو

کتاب مصور، رسانه شگفت‌انگیزی است که می‌تواند یک هنرمند را در مراحل مختلف خلق، از ابتدا تا انتها سخت مشغول سازد. اگر آن را به یک فیلم یا اجرای صحنه‌ای تشبیه کنیم، مانند این است که شخصی تمام نقش‌هایی مثل مدیریت، تهیه‌کنندگی، کارگردانی، فیلم‌برداری، هنرپیشگی و طراحی صحنه را برعهده گیرد. از سوی دیگر، کتاب مصور اولین اثر هنری است که معمولاً در زندگی با آن مواجه می‌شویم. این اولین اثر هنری است که می‌تواند با حساسیت‌های نازموده و در عین حال قابل انعطاف و شکل‌پذیری کودکان ارتباط برقرار کند. پس اگر کتابی برانگیزاننده احساسات نباشد، وسیله‌ای ناموفق است، اما اگر در بزرگسالی به کتابی برخورد کنیم که در دوران کودکی ما تأثیرگذار بوده است، از خود خواهیم پرسید: چه چیزی در این کتاب بوده که مرا خشنود کرده است؟

کتابی که مناسب کودکان ۳ ساله است، باید دارای

چهارم قصه‌های تازه از کتاب‌های کهن است. خاله گوهر که برای کمیته پیکار با بی‌سوادی نوشتیم و گریه تنبل که هنوز چاپ نشده.

جام جم، شماره ۱۸۶۵ (آبان ۱۳۸۵)
کتاب‌های مصور علمی
مانوشی کاکو
مترجم: معین مهدوی

نقش کتاب‌های علمی و اهمیت مصورسازی آن‌ها، نیازمند هیچ‌گونه تأیید و تأکید نیست. اما تبادل تجربیات از سوی دست‌اندرکاران این امر هم، می‌تواند بسیار مفید باشد. در این‌جا هدف، بیان عناوین و نکاتی است که نویسنده، آن را راهنمایی عملی خلق کتاب‌های مصور علمی می‌خواند که به دور از شرح و توصیف بسیار، در قالبی تیتروار و فشرده مطرح شده است.

الف) شناخت کامل و روشن از نوع کتاب مصور علمی و مخاطبین آن

ب) مراحل مختلف در خلق کتاب‌های مصور
ج) مسائل بعد از چاپ، صحافی و توزیع
کتاب‌های مصور علمی، ارائه دهنده دانش و آگاهی و انتقال دهنده تجربیات و موفقیت‌های بزرگ پیشینیان و دانشمندان معاصر به آینده‌سازان، در قالب رسانه‌های سرگرم کننده و جذاب هستند. پس در هر حال، باید همراهی «بافضیلت» برای ما باشند.

کتاب هفته، شماره ۵۱ (۱۵ مهر ۱۳۸۵)
قهر ماهی‌ها با آب، نظر آهاری از جای خالی آثار
عرفانی در ادبیات کودک می‌گوید
زهره نیلی

عرفان، گوهر پنهان همه ادبیات و برداشتی شهودی از جهان هستی است که به انسان کمک می‌کند تا حس بهتر و خوشایندتری از جهان داشته باشد؛ چراکه جهان، دارای معنا و مفهوم است و حضور زنده و پویای آدمی، جزئی معنادار از هستی به شمار می‌رود. عرفان نظر آهاری بر این باور است که همه آدم‌ها در ابتدای تولد، به نوعی عارفانند و از دریچه عرفان به جهان می‌نگرند، اما هر قدر جلو می‌روند و بر عقلانیت آن‌ها افزوده می‌شود، از فطرت

نکته‌هایی باشد که وقتی همان مخاطب به سن ۵ سالگی رسید، هنوز هم برای او قابل توجه باشد. حتی باید نکاتی در خود داشته باشد که در ۱۰ سالگی، ۲۰ سالگی، میان‌سالی یا دوران پیری هم، اگر با آن کتاب مواجه شد، تصویری زیبا از آن کتاب در ذهنش خطور کند. چنین کتابی می‌تواند ده‌ها سال و بدون وقفه به وسیله کودکان مورد استفاده قرار گیرد. با توجه به این امر، کیفیت هنری کتاب‌های مصور نباید آن قدر سطحی و ساده باشد که فقط قابل استفاده خردسالان باشد.

ایران، شماره ۳۳۹۴ (آبان ۱۳۸۵)
در حسرت ناخوانده ماندن کتاب‌ها
جلیل اکبری صحت

مهدی آذربیدی، راوی قصه‌های خوب برای بچه‌های خوب، از خود و از فعالیت‌هایش چنین می‌گوید:

نخستین بار که به فکر نوشتن برای کودکان افتادم، سال ۱۳۳۵؛ یعنی در ۳۵ سالگی‌ام بود. بعضی‌ها از کودکی شروع به نوشتن می‌کنند، ولی من تا هجده سالگی خواندن درست و حسابی را هم بلد نبودم. در سال ۱۳۳۵ با بنگاه ترجمه و نشر کتاب کار می‌کردم و ضمناً کار غلط‌گیری نمونه‌های چاپی را هم از انتشارات امیرکبیر گرفته بودم. قصه‌ای از «اتوار سهیلی» را در چاپخانه می‌خواندم که خیلی جالب بود.

فکر کردم اگر ساده‌تر نوشته شود، برای بچه‌ها خیلی مناسب است. جلد اول «قصه‌های خوب برای بچه‌های خوب»، خودبه‌خود از این‌جا پیدا شد. آن را شب‌ها در حالی می‌نوشتم که توی یک اتاق زیرشیروانی زندگی می‌کردم. نگران بودم کتاب خوبی نشود و مرا مسخره کنند.

آن را اول به کتابخانه ابن‌سینا دادم. پس از مدتی آن را رد کردند. سپس نزد مدیر انتشارات امیرکبیر بردم. وقتی یک سال بعد کتاب از چاپ درآمد، اهالی مطبوعات و کتاب گفتند که خوب است. کم‌کم این کتاب‌ها به هشت جلد رسید. برای کارهایی که در زمینه کتاب کرده‌ام، «جایزه یونسکو» گرفتم و همین‌طور «جایزه سلطنتی کتاب سال» و سه تا از کتاب‌هایم هم کتاب برگزیده شورای کتاب کودک شد.

از بیست و سه عنوان کتابی که از من چاپ شده، چهار تا را به ترتیب اولویت بیش‌تر از بقیه دوست دارم. شعر قندوعسل که بیان درد زندگی است، بچه آدم که جزو

خویش فاصله می‌گیرند و از کائنات جدا می‌شوند و روزگار با خدا بودن و با او زیستن را فراموش می‌کنند. وی معتقد است که باید نسل جوان را با عرفان و منابع و متون عرفانی آشنا کرد و این کاری است که خود او از مدت‌ها پیش آغاز کرده و بر آن است تا سخن شاعران و عارفان بزرگی چون عطار و مولانا را ساده، قابل فهم و امروزی سازد و در اختیار انسان هم‌عصر خود بگذارد و با این روش، بین دیروز و امروز پلی بزند. نظر آهاری، ناامیدی را محکم‌ترین ریسمان در دست شیطان می‌داند و امید، عشق، استواری و دعا را لازمه رسیدن و پیوستن به خدا. او انسان را به شناخت خدا می‌خواند و معتقد است آدمی تا خود را نشناسد، خدا را نمی‌شناسد و به عظمت او پی نمی‌برد. جهان در باور شاعر زنده و پویاست و هیچ‌کس به اندازه کودکان، جنبش و زنده بودن ذرات عالم را درک نمی‌کند و با زبان آنان آشنا نیست. دنیای عرفانی در نظر کودکان، جهانی واقعی است و نه شاعرانه و رویایی و کودکان، قدیسان کوچکی هستند که محرم اسرار ذرات عالم‌اند.

کتاب هفته، شماره ۵۲ (۶ آبان ۱۳۸۵)

کودکان از واژه‌ها خالی می‌شوند، گزارشی از کاربرد زبان معیار در خردسالان زهره نیلی

دکتر کوروش صفوی، زبان‌شناس برابین باور است که زبانی چون فارسی «گونه سنی» دارد. به این معنی که زبان فارسی‌ای که یک جوان ۱۷ ساله به کار می‌برد، دقیقاً همانی نیست که یک مرد ۴۰ ساله و یا یک پیرمرد ۸۰ ساله به کار می‌برد. هم‌چنین زبان فارسی، دارای «گونه جنسی» نیز هست؛ یعنی فارسی‌ای که جنس مذکر به کار می‌برد، با فارسی‌ای که جنس مؤنث به کار می‌گیرد، تفاوت دارد. وی «گونه معیار» را گونه‌ای بی‌نشان می‌داند و می‌گوید: در زبان‌شناسی گونه‌ای را که نسبت به تمامی این گونه‌ها بی‌نشان باشد، «گونه معیار» می‌نامند؛ یعنی آن نوعی از فارسی که بشود معلوم کرد متعلق به کدام ناحیه کشور است و به کدام زبان، جنس، سن و... اختصاص دارد و زبانی که در سطوح و متون آموزشی از آن استفاده می‌شود، نزدیک‌ترین گونه به گونه معیار است. وی می‌افزاید زبان کودکان، زبانی است که تعداد واژه‌های کم و در حد درک و فهم کودک است و این با زبان عامیانه تفاوت دارد. شهرام اقبال‌زاده، مترجم و منتقد ادبیات کودک و

نوجوان، معتقد است: امروز بچه‌ها بیش از آن که کتاب بخوانند، تلویزیون تماشا می‌کنند و برنامه‌های تلویزیونی بر زبان و اندیشه آنان تاثیر می‌گذارد. بنابراین، لازم است که مسئولان آموزش و پرورش، با دست‌اندرکاران این رسانه در ارتباط باشند و در یک راستا حرکت کنند. البته نوع برنامه‌های درسی ما آن قدر خشک و غیرخلاقانه است که عملاً راه را بر چنین ارتباطی می‌بندد.

کتاب هفته، شماره ۵۸ (۴ آذر ۱۳۸۵)

هم‌سطر، هم‌سپید، نقدی بر چهار کتاب از احمدرضا احمدی

تکنیک قصه‌پردازی احمدی، براساس دوری از دیالوگ است و زنجیره محکم موتیف‌های قصه، خود به خود کار دیالوگ را انجام می‌دهد. شعر وارگی قصه‌ها، همه‌جا در عبارات، فضا و تصویرسازی‌ها وجود دارد و احمدی را می‌توان نویسنده شاعر و شاعر نویسنده نامید. نمادهای مه و برف و دریا و در مجموع طبیعت، بیانگر رازهایی هستند که در ذهن و اندیشه کودکان وجود دارد. وجه مشترک قصه‌های این نویسنده، غالباً «تنهایی»، «پسرک»، «پیرمرد» و «ساز» است.

کودکان داستان‌های احمدی، هیچ‌گاه از خانواده‌های پرجمعیت انتخاب نمی‌شوند و تنهایی آن‌ها بیش از آن که نماد کنندی و سکوت ریتم داستانی باشد، به قصه‌های نویسنده راه پیدا می‌کند تا فرصت تفکر و اندیشیدن را به کودکان بدهد. پیرمردها نماد خرد و راهنمایی‌اند و غیرمستقیم عشق و عقل را به کودکان هدیه می‌کنند و ساز، نماد همه چیزهای خوب قصه است؛ در لحظاتی که پسر بچه‌های قصه به هدف نزدیک می‌شوند یا سازی به دست می‌آورند یا نغمه‌سازی شنیده می‌شود و یا ساز به عنوان نمادی آرمانی در فضای داستان حضور پیدا می‌کند.

زمان اتفاقات، اغلب روز جمعه است و انتخاب روز جمعه، برای شروع و پایان ماجراهای قصه، شاید مهم‌ترین انتخاب اثر بین روزهای هفته برای کودکان باشد.

یکی از نکات چشمگیر قصه‌ها در این است که هیچ‌کس چیزی را بدون زحمت به کودکان قصه نمی‌دهد. احمدرضا احمدی به گونه‌ای ظریف، کودکان را با جلوه‌های فرهنگ ایران آشنا می‌کند و رغبت کودکان را به سوی خصیصه‌های بومی یرمی‌انگیزاند.

مقاله

با آن که گستردگی، رنگارنگی و درخشش ادبیات فارسی مورد پذیرش همگان است، در نگرش نخستین چنین می‌نماید که کودکان ایرانی، در سده‌های پیشین در این ادبیات انباز نبوده‌اند. این برداشت از آن‌جا ناشی می‌شود که گوینده به چند و چون موقعیت ادبیات در روزگاران گذشته توجه ندارد و مفهومی که از کودکی و کودک در ذهن اوست، با مفهوم کودک در زمان ما یکی است. حال آن‌که این مفهوم از دیروز تا امروز، دگرگونی‌ها پذیرفته است. برما آشکار است که کودکان ایرانی نمی‌توانسته‌اند از گنجینه سرشار ادبیات میهن‌شان بی‌بهره باشند و اگر در آغاز کار می‌کوشیم تا استواری این واقعیت را باز نماییم، بدان روست که بارها شنیده‌ایم و خوانده‌ایم که ادبیات کودکان، از ارمغان‌های باختریان است و ایرانیان در پرداختن به این گونه از ادبیات، وامدار آنان هستند. اگر از ادبیات فولکلوریک ایران، دوبیتی‌های عاشقانه، سرودواره‌ها، بیاض‌های سخنوری، بعضی اشعار و روایات دینی و پاره‌های قصه‌های پهلوانی را جدا کنیم، چیزی جز ادبیات کودکان باز نخواهد ماند. تقریباً تمامی قصه‌ها و افسانه‌های شایع میان مردم، مثل‌ها، لالایی‌ها، معماها، چیستان‌ها، گویه‌های بازی و قافیه‌پردازهای عامیانه، برای کودکان ایجاد شده و وسعت این گونه‌های ادبی تا بدان جاست که می‌توانیم بگوییم قسمت اعظم آثار ادبی فولکلوریک ایران، متعلق به کودکان است و اگر ادبیات رسمی بیش‌تر از آن بزرگ‌ترهاست، ادبیات عامه بیش‌تر به کوچک‌ترها تعلق دارد.

ادبیات داستانی، شماره ۱۰۳ (مهر ۱۳۸۵)

نوجوانی که قایق چشمانش پرنده می‌خواست،
نقد داستان «مهاجر کوچک»، نوشته رضا رهگذر
جعفر سلیمانی‌کیا

مقاله

مهاجر کوچک که قدرت تصویری و نمایشی آن بسیار است، داستان نوجوانی است که در همان دوران نوجوانی، به قول مولوی، خامی و پختگی و سوختگی را تجربه می‌کند و هجرت او در حقیقت، هجرتی است درونی برای چیره‌شدن بر دشواری‌های زندگی و دربه‌دری و نومییدی. سفر روحی

دردمندی است که می‌خواهد با یافتن آشنایی (برادر بزرگش قاسم) توجه و محبت ببیند و درد مشترک از دست دادن خانواده‌اش را با او فریاد کند. عنوان داستان، صحیح و روشن و جذاب است و با متن آن ارتباط دارد. رهگذر با تسلطی که بر عناصر داستان دارد، به هنگام نوشتن داستان، بهترین دیدگاه را برای روایت داستانش انتخاب کرده است. او در جاها و بخش‌هایی از داستان که خود حضور داشته، یا طراوت خاص قلم خویش، داستان را با بهره‌گیری از زمان مضارع اخباری روایت کرده و در بخش‌هایی که از نظرگاه شخصیت اصلی داستان به وقایع نگریسته، از زمان ماضی استمراری بهره برده و نشان داده که نویسنده صادق و ماهری است. برای گزینش چنین دیدگاه‌هایی، نویسنده باید بسیار تیزبین باشد تا با توصیف زندگی خشن و تلخ نوجوانی آواره، در دام احساساتی‌گری گرفتار نیاید. نویسنده توانسته شخصیت نوجوانش را متناسب با طرح و حال و فضا و مکان داستانش بیافریند. توصیف‌های او در آغاز داستان هم به گونه‌ای است که خواننده به راحتی می‌تواند چهره عباس را در نظر مجسم کند و تا پایان داستان از یاد نبرد. شخصیت عباس، شخصیتی پویاست و جامع. او می‌خواهد به زودی از مرحله نوجوانی به مرحله جوانی پا بگذارد و در واقع، این اوست که گاهگاهی ابتکار عمل را در دست می‌گیرد و به اصطلاح همه‌چیز را رهبری می‌کند.

پیل‌بان، شماره ۵۸-۵۷ آذرودی ۱۳۸۵

افسانه‌های عامیانه، منبع فیلم‌نامه‌های پویانمایی
محمد رفیع ضیایی

مقاله

بخش عمده‌ای از افسانه‌های هزار و یک شب، ماجراهایی است که در دریا اتفاق می‌افتد و یا در حاشیه و سواحل دریاها رخ داده است. در مواردی شخصیت‌های نیمه حیوانی و نیمه انسانی ساکن دریا هستند. مثلاً در حکایت عبدالله بری و عبدالله بحری، دو شخصیت به نام عبدالله حضور دارند که یکی ساکن دریا و دیگری ساکن خشکی است. این دو با هم دوست شده، عبدالله بری میوه‌های خشکی را به رسم هدیه برای عبدالله بحری به دریا می‌برد و عبدالله بحری، ماهی و فراورده‌های دریایی را در عوض به عبدالله بری می‌دهد و او را به سفرهای دریایی می‌برد. او در این سفر از شهرهای مختلف دیدار می‌کند و با ساکنان آن‌ها که نیمه انسان و نیمه ماهی هستند، آشنا می‌شود. شیوه درهم آمیختن افسانه‌ها، به قدری ماهرانه است که به

دنبال هر حکایت، خواننده می‌خواهد دنباله آن را بداند. این روش، درست مثل حوادثی است که در روایت‌های جدید سینمایی دنبال می‌شود. هر حادثه‌ای در پیچهای بر حوادث دیگر باز می‌کند. خواننده بعد از مدتی، دوباره به حکایت اصلی برمی‌گردد و در مسیر حرکت داستان، باز به حوادث جدیدی می‌رسد که می‌تواند ساعت‌ها او را سرگرم کند. در دوران گذشته، این گونه افسانه‌ها جای تمام آن‌چه را امروزه به صورت نوشتاری و تصویری و صوتی بخش می‌شود، می‌گرفته و می‌توانسته است جای آن‌ها را پر کند.

معنوی را مورد ارزیابی قرار داده است. در حقیقت، داستان‌های معنوی برای کودکان، چیزی جز روایت جهان کودکی نیست و داستانی معنوی تر است که به جهان کودکی شبیه‌تر باشد. بازگو کردن هر آن‌چه کودک می‌بیند و می‌شنود و ادراک می‌کند، ادبیات محض معنوی است. روان‌شناسان معتقدند که ساخته پنداری، بازخورد روانی کودک است که براساس آن می‌پندارد آن‌چه در جهان وجود دارد، ساخته دست انسان و مبین نوعی فکر پیش عملی در کودک است.

روشنان، دفتر چهارم، پاییز ۱۳۸۵
نماد جنگل در داستان‌های کودکان
مترجم: بهاره بهداد

روشنان، دفتر چهارم، پاییز ۱۳۸۵
ادبیات فلسفی برای کودکان و نوجوانان
نوشته: ماتیو لیپمن (Matthew Lipman)
مترجم: بهار اشراق

جنگل، تجسمی از طبیعت بکر و گاهی مکانی است برای آزمایش و ماجراجویی یک فرد در مقابل نیروهای شبانه طبیعت. جنگل در موارد مختلف، معرف یک آزمون شوم یا آموزشی است. گذر از جنگل در داستان‌ها، معرف آزمون‌هایی است که قهرمانان برای رسیدن به بزرگسالی پشت‌سر می‌گذارند. ورودی جنگل، معرف مرزی است که نمی‌توان از آن بی‌دردسر عبور کرد و برگشت به عقب هم ممنوع است.

با گذر از این درگاه، انسان خود را روبه‌روی سرنوشت خود می‌بیند. مرگ، آزمایشی به معنای پایان کودکی و نادانی و شرایط کنفرامیز است. تکرار همه آداب معنوی، به دنبال بازگشت نمادین به ظلمت ابتدای خلقت است؛ چرا که برای تولدی دوباره، دنیای گذشته باید از بین برود. در جنگل داستان‌ها، نظم چیزها هنوز شکل نگرفته و نظم انسانی هم برقرار نشده و منتظر کشف است. معمولاً کودکان در خلال ماجراهای خود در جنگل، بزرگ می‌شوند. این گذار از جنگل است که به انسان‌ها، بزرگ‌ترین ویژگی‌های سرنوشت‌شان را نشان می‌دهد.

این مقاله درباره فلسفه برای کودکان است و این‌که آیا کودکان به آموختن فلسفه علاقه‌مندند؟ و آیا بدان نیاز دارند؟ فلسفه برای کودکان نام برنامه‌ای است که انتشار آن را پژوهشکده توسعه و پیشبرد فلسفه برای کودکان (IAPS) برعهده دارد. این پژوهشکده، در دانشگاه مونت کلر، در سال ۱۹۷۴ تأسیس شد و بر انتشار و پیشرفت و گسترش برنامه درسی، آموزش معلم در ایالات متحده و تحقیق تجربی نظارت دارد. در سال ۱۹۷۹ مجله تفکر، انتشار نشریه فلسفه برای کودکان را آغاز کرده است. این نهاد از سال ۱۹۸۱، برنامه اصلی در زمینه فلسفه برای کودکان را آغاز کرده و از سال ۱۹۹۷، پیشرو در اعطای مدارک دکترای در رشته آموزش و تخصص در زمینه آموزش فلسفه برای کودکان است. در پایان، فلسفه برای کودکان و تفکر انتقادی مورد بحث قرار گرفته است. تفکر انتقادی آن جنبه از فلسفه برای کودکان است که بیش‌تر در خدمت قضاوت درست است تا دانش نظری و انتزاعی. برنامه آموزش فلسفه برای کودکان، شامل برنامه آموزشی تفکر انتقادی است.

روشنان، دفتر چهارم، پاییز ۱۳۸۵
نجابت و آگاهی
سیدعلی کاشفی خوانساری

روشنان، دفتر چهارم، پاییز ۱۳۸۵
کودکان، عارفانی کوچک
عرفان نظر آهاری

در این مقاله، جایگاه حیوانات در داستان‌های امیرحسین فردی، مورد بررسی قرار گرفته است. حضور حیوانات در

این مقاله، با نگاهی به کتاب فرشته گیسولند، نوشته مهدی میرکیایی، جهان کودک را توصیف کرده و داستان‌های

انسان، خانه، گیاهان و حیوانات می‌پردازند. دایره و تلیق آن با علامت صلیب، ماندالا نام دارد. در تفکر شرق برای ساختارهای گوناگون خط یا به طور عمده شکل‌های هندسی هم مرکز این واژه به کار می‌رود.

ماندالا لغتی هندسی است و در زبان سانسکریت، معنی دایره می‌دهد. در نقاشی کودکان، ماندالا نقطه عطفی است که دوره غیرتصویری (انتزاعی) را به دوره تصویری کودک مربوط می‌سازد و به عنوان سمبلی از جهان محسوب می‌شود. کودک برای آن چه می‌بیند، حدودمرزی نمی‌شناسد و متوجه این موضوع نیست که کاغذ فقط دورو دارد. او همه چیز را می‌بیند، اما آن‌طور که دلش می‌خواهد به تصویر می‌کشد.

جام جم، شماره ۱۸۹۵ (آذر ۱۳۸۵)

پیشینه قصه‌گویی در ایران
جوان صادقی

بی‌تردید «قصه‌گویی»، تجربه مشترک بشریت است. در بسیاری از متون مصری، چینی، سومری باستان و ... نمونه‌های قصه و قطعه‌های داستانی آمده است؛ اگرچه در همه آن‌ها اشاراتی به گوینده قصه‌ها و چگونگی اجرای آن‌ها نشده است. پژوهشگران متعددی نخستین سند مکتوب را که به نوعی در آن به قصه‌گویی اشاره شده است، به پایروس مصری معروف به «وستکار» نسبت داده‌اند که ۱۳۰۰ تا ۲۰۰۰ سال قبل از میلاد نوشته شده است. در این مقاله، گفت‌وگویی میان خوفو (ختوسپس) و پسرانش و پیشینه قصه‌گویی در ایران، به اختصار بیان شده است.

جوان، شماره ۲۱۸۳ (آذر ۱۳۸۵)

ساده‌انگاری در ادبیات نمایشی کودک و نوجوان
سیدحسین فدایی حسین

این مقاله، نوشتاری درباره آسیب‌های نمایش‌نامه‌نویسی کودک و نوجوان در ایران است. سال‌های سال است که مسئله ضعف متون نمایشی در کشور ما، به معضل تأثیر تبدیل شده و همه دست‌اندرکاران این عرصه، از منتقدان و صاحب‌نظران گرفته تا هنرمندان و حتی نمایش‌نامه‌نویسان، مشکل اصلی آثار نامطلوب نمایشی را در درجه اول متأثر از ضعف نمایش‌نامه می‌دانند. اما در خصوص ادبیات نمایشی

قصه‌های روستایی تا حدی بدیهی است، اما حیوانات در قصه‌های فردی، جایگاهی فراتر از اموال روستاییان و موجودات حاشیه‌ای دارند. کثرت ایشان، جایگاه محوری آن‌ها در داستان‌ها و خاص بودن نگاه نویسنده به آنان، قصه‌های فردی را از دیگران متمایز می‌سازد. رابطه انسان و حیوان در قصه‌های فردی نیز فراتر از ادراک انجمن‌های حمایت از حیوانات در غرب و مبتنی بر باور آگاهانه بودن نظام هستی و تسری این آگاهی در جزء جزء هستی است.

روشنان، دفتر چهارم، پاییز ۱۳۸۵

از این باغ شرقی
تویه و تنظیم: نیره السادات هاشمی

دکتر پروین سلاجقه، ضمن این‌که نقد و نظریات فراوانی در باب مسائل مختلف ادبی ارائه کرده است، در زمینه داستان کودک نیز کتاب‌های «قصه تالاب»، «بنفشه کوچولو» و «دنیای قشنگ پوپ» را دارد. وی درباره کتاب از این باغ شرقی که نقد و تحلیل شعر کودک و نوجوان است، می‌گوید: به نظر من مقوله‌ای به نام ادبیات کودک و نوجوان به مفهوم امروزی در ایران، با تاریخ معاصر ادبیات نوین ایران در پیوند است. این مباحث و لزوم تولید کتاب‌هایی در این زمینه، با گسترش دامنه مباحث مربوط به علوم انسانی، به ویژه روان‌شناسی رشد و تربیت، در جهان مطرح شده و تاریخچه شکل‌گیری آن برمی‌گردد به سال‌هایی که مقوله‌ای به نام مفهوم کودکی مدنظر قرار گرفت. وی معتقد است که بیش‌تر نمادهای به کار رفته در شعر کودک و نوجوان، از طبیعت گرفته شده‌اند. این نمادها ابتدا همان موتیف‌های طبیعت بوده‌اند و در روند معناپذیری خود، به نشانه‌ها و نمادها تبدیل شده‌اند.

روشنان، دفتر چهارم، پاییز ۱۳۸۵

طبیعت در هنر کودک
ثریا حبیبی

کودک از زمانی که با محیط اطراف خود ارتباط می‌گیرد، نسبت به هرچیز تازه واکنش خاصی نشان می‌دهد. طبیعت یکی از جذاب‌ترین موضوع‌ها، برای کنجکاوی چشم و ذهن جست‌وجوگر کودک است. کودکان پس از طی مراحل خط‌خطی، ترسیم سطوح و ماندالاها به کشیدن خورشید،

کودک و نوجوان، مسئله تا حدی متفاوت است؛ چراکه متن نمایشی و توجه به عناصر ساختاری نمایش‌نامه در تأثر کودکان و نوجوانان، از ظرافت، حساسیت و اهمیت بیش‌تری برخوردار است. ضعف در قصه‌پردازی، به عنوان مهم‌ترین عنصر ارتباط با مخاطب کودک، عدم تناسب موضوع و مسئله نویسنده با تماشگر، به کارگیری شخصیت‌های ناهمگون با قصه و فضا، بدون پشتوانه و شناسنامه فردی و عموماً بی‌هویت، زبان و ادبیات نامناسب و نامفهوم، اتفاقات بی‌منطق و بی‌آغاز و انجام و مواردی از این دست، مشکلاتی است که همواره دامنگیر متون نمایشی کودک و نوجوان بوده است.

کودک؟ گستره‌ای که متأسفانه، مهاجمان و متخصصان آن بیش از مدافعان و دوستداران آن هستند؛ اگرچه سودای مهاجم، سودای مال است و نگاه مدافعان، دغدغه عشق و علاقه. یکی از مشخصه‌های ملل متمدن و دارای فرهنگ و تاریخ، «ادبیات» آن ملت‌هاست. ادبیات کودک، به عنوان یکی از دره‌های اولیه ورود ذهن پویا و فعال کودک به سرزمین پر رمز و راز و جذاب و آموزنده ادبیات سرزمینش، در چند دهه اخیر در سرزمین ما به عنوان جریان به ظاهر سازمان یافته که گاهی منسجم عمل می‌کند و گاه در هماهنگی برخی عناصر این جریان خللی ایجاد می‌شود، مورد توجه بوده است. به دلیل مجزا بودن نگاه کودک به ادبیات و توقع از ادبیات (در این جا شعر) با رویکردی که بزرگسالان به ادبیات شعری دارند و به دلیل تفاوت شکل و محتوای این نوع شعر با شعر بزرگسال، ژانری با همین عنوان نام‌گذاری شده است. در این مقاله، کارشناسان شعر کودک از جمله مصطفی رحماندوست، اسدالله شعبانی، جعفر ابراهیمی (شاهد)، افسانه شعبان‌نژاد و افشین اعلاء نظریات خود را در زمینه شعر کودک مطرح کرده‌اند.

اطلاعات، شماره ۲۳۸۰۱، ۲۳۸۰۲ (آذر ۱۳۸۲)
گریید ز کودکان نشانم، یمینی شریف، شاعری با امضای کودک
هومن ظریف

مقاله

عباس یمینی شریف، یار مهربان کودکان ایران، خود کودکی بود از این سرزمین که در سال ۱۳۹۷ شمسی، در محله پامنار تهران زاده شد. اگرچه او هفتاد سال در این شهر زندگی کرد، جوان شده به میانسالی رسید و در هنگامه سپیدمویی از این جهان رفت، همواره در پی کشف معنای کودکی بود. برای این مرد شریف، مراسم بزرگداشتی همراه با نمایشگاهی براساس اسناد و اشیای شخصی شاعر، از ۲۸ آذر به مدت سه روز برگزار شد. یمینی شریف در طول فعالیت ادبی خود، علاوه بر سرودن شعر، به کارهای متنوعی از این زمینه دست زد؛ از جمله نوشتن قصه‌های منظوم، نمایش‌نامه‌های کودکانه، ترجمه اشعار کودکانه خارجی به فارسی، قصه‌ها و نمایش‌نامه‌های منظوم، ترجمه داستان، مطالب علمی و مطالب اجتماعی و نوشتن کتاب اول ابتدایی برای دبستان‌ها. وی پس از ۶۹ بهار که به قول خودش «تیم قرن» آن به گشت و گذار «در باغ شعر کودکان» سپری شده بود، به بیماری سرطان مبتلا شد و سرانجام در ۲۸ آذر سال ۱۳۶۷، جان به جان آفرین تسلیم کرد.

پژوهشنامه ادبیات کودک و نوجوان
تابستان و پاییز ۱۳۸۵ / شماره ۴۶-۴۵

سرمقاله

آینه همه صداها
نویسنده: علی اصغر سیدآبادی

مبیزگرد

ارزش‌های زندگی جدید از فرم تا محتوای ادبیات کودک: محمدرضا سنگری، علی اصغر سیدآبادی، فریدون عموزاده خلیلی، مریم یگانه

مقاله

- ادبیات عقب مانده
نویسنده: علیرضا کرمانی
- حذف طبقه متوسط
نویسنده: علی اصغر سیدآبادی
- جای علامت تعجب ندارد
نویسنده: زری نعیمی
- کودکی در آینه
نویسنده: حسین شیخ‌الاسلامی
- بحثی درباره ادبیات کودک و تصویرگری
نویسنده: نگین احتساییان
- هزاره سوم و ادبیات کودک و نوجوان
نویسنده: حمید نوایی لواسانی
- روایت‌های کودکان

ایران، شماره ۲۵۲۲ (آذر ۱۳۸۵)

نقش‌های بریده شعر کودک
حسن گوهرپور

مقاله

مانده‌ایم بنویسیم بازار شعر کودک یا کارزار شعر

نویسنده: خسرو آقاییاری

یادداشت

- در سایه هژمونی فانتاستیک
- نویسنده: مسعود ملک‌یاری
- بازنگری پرونده یک قرارداد
- نویسنده: عباس جهانگیریان
- قصه‌خوانی، به همین سادگی
- نویسنده: جواد ماه‌زاده

گزارش

- ادیاتی برای سینما
- چاره‌ای جز اقتباس نداریم! میزگردی درباره اقتباس در سینمای کودک و نوجوان

گفت‌وگو

- اقتباس ادبی نیازمند پژوهش است... گفت‌وگو با داریوش نوروزی، مسئول بخش انتشارات فارابی
- نما - داستان یا داستان‌های سینماگرا، گفت‌وگو با هوشنگ مرادی کرمانی
- نویسنده: عباس جهانگیریان

مقاله

- بازآفرینی، هویتی تازه
- نویسنده: محمدرضا یوسفی
- فصل مشترک تخیل در افسانه پریان و فیلم‌های افسانه‌ای
- نویسنده: اکرم‌السادات ابوالمعالی
- بازآفرینی آثار کلاسیک: قصه زیبای خفته
- نویسنده: لاتیسیا پاتن
- مترجم: بهاره بهداد
- جست و جوی وجوه فانتاستیک در تصاویر واقعی
- نویسنده: مسیح نوروزی
- داستانی برای جعبه جادو
- نویسنده: ابوذر کریمی
- یایسته‌های خلق اثر مذهبی
- نویسنده: سیدعلی محمد رفیعی
- اقتباس دینی از قرآن کریم
- نویسنده: سعید شاپوری
- سینما میراث آندرسن را تصاحب می‌کند: سهولت در نوآوری
- نویسنده: جک زاییس
- مترجم: غلامرضا صراف
- این سندهای ناخوانده: پاسخی به مقاله بازنویسی حدیث کساء برای بچه‌ها
- نویسنده: خسرو آقاییاری

نویسنده: مایکل جی تولان، ابوالفضل حری
- درباره ادبیات شفاهی - افسانه‌های تمثیلی (حیوانات)

نویسنده: محمد جعفری (قنوتی)

- پری کوچولوی دریایی
- نویسنده: ویگن گوریان
- مترجم: طاهره آدینه‌پور
- داستان‌های نوجوانان: واقع‌گرایی، رمانس، رمان‌های مسئله محور معاصر
- نویسنده: هولیا اکلشر، نیلوفر مهدیان
- مطبوعات نوجوانان و جایگزین‌های مثبت برای خشونت رسانه‌ای، با نگاهی به یک نشریه
- نویسنده: مناف یحیی‌پور

یادداشت

- آیا ادبیات کودک و نوجوان می‌تواند مدرن باشد؟
- نویسنده: حسین بکایی
- دنیای بهتر برای کودکان
- نویسنده: صدیقه هاشمی نسب

پایان‌نامه

- بررسی ویژگی‌های ایجاد کتابخانه بین‌المللی دیجیتال
- کودکان و نوجوانان در ایران
- نویسنده: مینا ذاکر شهرک

نقد

- تلفیق زیباشناسی و روان‌شناسی
- نویسنده: حسن پارسایی
- عنوان کتاب: تابستان قوها
- نویسنده: بنسی یایارس
- مترجم: پروین علی‌پور
- نقد و بررسی آثار مصطفی رحماندوست
- دغدغه‌های قالب نو
- نویسنده: شهرام رجب‌زاده
- عبور شعر از شعر
- نویسنده: حدیث غلامی
- صور خیال در شعر رحماندوست
- نویسنده: علی ارمغان

یادیار

حرف آخر
نویسنده: مصطفی رحماندوست

کتاب ماه کودک و نوجوان، شماره ۱۰۸ -
۱۰۷ (شهریور و مهر ۱۳۸۵)

سرمقاله:

- این مشکلات کم‌اهمیت